

Ізмаїльський державний гуманітарний університет Придунайська історико-меморіальна комісія

РЕКОМЕНДАЦІЇ

для органів місцевого самоврядування півдня Одеської області
щодо перейменування об'єктів топоніміки,
назви яких пов'язані з історією та культурою Росії та СРСР

ІЗМАЇЛ | повернення пам'яті

Переименовання об'єктів топоніміки як процес деколонізації

- **Деколонізація публічного простору** – позбавлення публічного простору населених пунктів від символів колоніального минулого, що включає перейменування назв вулиць, демонтаж пам'ятників та інших пам'ятних знаків, пов'язаних з імперським і тоталітарним минулим.
- **Деколонізація, декомунізація, дерусифікація** – завдання сучасної символічної політики України.
- **Ярослав Грицак:** *«Існування кожної нації залежить від її пам'яті. Забери в неї пам'ять — і вона втрачає здатність до самостійної дії. Спочатку нація сама забуває про себе, а потім про неї починає забувати світ. Це, власне, те, що відбувалося з повоєнною Радянською Україною. Вона нібито й мала формальні ознаки національної держави — але була позбавлена пам'яті про своє національне минуле».*

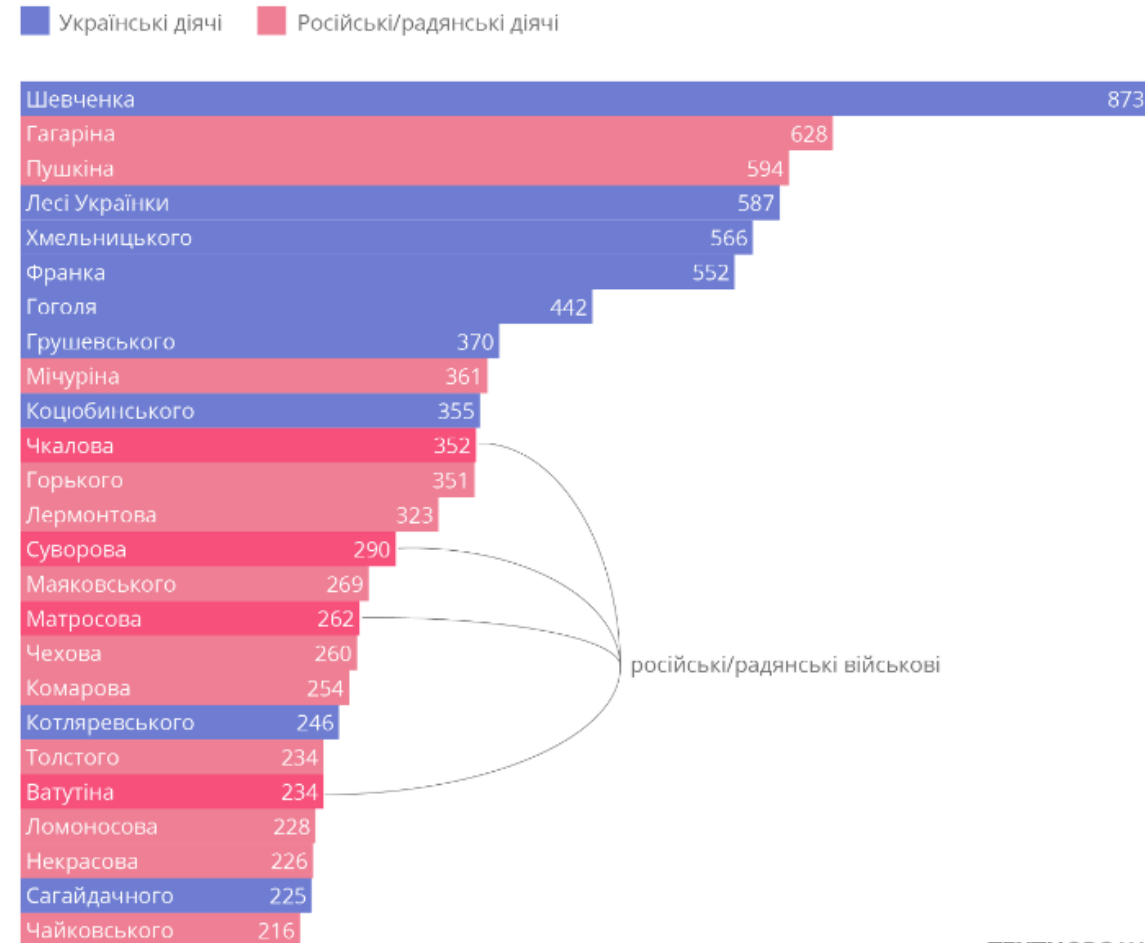
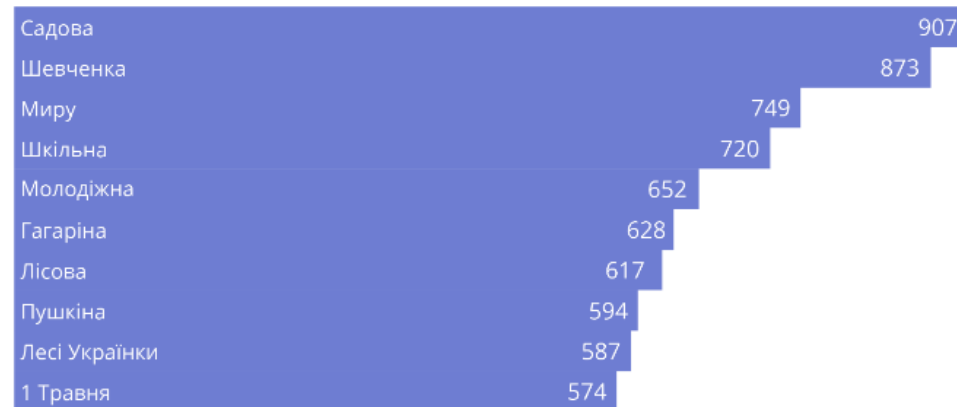
Перейменування об'єктів топоніміки як процес деколонізації

• Чому це важливо?

1) **Символи-назви** – це маркери нашої пам'яті та ідентичності.

НАЙПОПУЛЯРНІШІ ВУЛИЦІ УКРАЇНИ

У багатьох містах України вулиці названі однаково. Серед «найпопулярніших» вулиць – як нейтральні назви, так і відомі особистості.

TEXTY.ORG.UA

TEXTY.ORG.UA

ІЗМАЇЛ | повернення пам'яті

Перейменування об'єктів топоніміки як процес деколонізації

- Чому це важливо?

2) Ми продовжуємо жити в символічному просторі, який було, переважно, **промарковано колишнім Радянським Союзом.**

Ці назви увічнювали і прославляли імперські амбіції СРСР, сприяли експансії російської культури й мови, поширювали радянські міфологеми.

Переважна більшість вулиць була названа на честь російських воєнних, політичних і культурних діячів, підкреслюючи роль російського народу як "старшого брата" в історичному житті регіону.

ІЗМАЇЛ | повернення пам'яті

Перейменування об'єктів топоніміки як процес деколонізації

• Чому це важливо?

3) Водночас етнонаціональні особливості Буджака, його культурна специфіка та місцевий колорит стиралися з топонімічного ландшафту, створюючи загальнорадянський символічний простір.

Приклад, у **1963 р.** в Ізмаїлі з'явилися **58 нових назв** вулиць, серед яких: *Гастелло, Макарова, Гончарова, Разіна, Чкалова, Пржевальського, Невського, Бородіна, Павлова, Достоевського, Курчатова, Нестерова, Огарева, Форш, Пугачова, Купріна, Левітана, Лермонтова, Некрасова, а також Баумана, Шаумяна, Лібкхнехта, Р. Люксербург, Тельмана, Цеткін, Фурманова, Воровського, Петровського, Бадаєва, Енгельса, Тольятті, Луначарського, П. Морозова.*

Перейменування об'єктів топоніміки як процес деколонізації

- Чому це важливо?

4) І найголовніше! Ці символічні маркери «присутності» російська профашистська ідеологія використовує як аргумент для обґрунтування своїх територіальних претензій.

*Саме тому ми рекомендуємо при формуванні переліку назв для перейменування керуватися, передусім, **політичними чинниками**, а не визначенням історичної ролі кожного з російських діячів для історії України чи регіону.*

Перейменування об'єктів топоніміки як процес деколонізації

- Чи на часі?

ІЗМАЇЛ | повернення пам'яті

Перейменування об'єктів топоніміки як процес деколонізації

- Чи на часі?

Сумський історичний портал:

«В час героїчної боротьби Українського народу проти російських окупантів, перед світлою пам'яттю загиблих захисників і захисниць України, численних жертв серед мирного населення, усвідомлюючи відповідальність за долю наших дітей, - мусимо назавжди позбутися трупного подиху конаючої імперії. «Русській мір» - його меморіальний спадок, практика і вплив більш ніколи не буде отруювати український культурний простір!»

ІЗМАЇЛ | повернення пам'яті

Перейменування об'єктів топоніміки як процес деколонізації

- Чи всі назви?

Виключення можуть стосуватися об'єктів, пов'язаних з людьми, які зробили важливий внесок в українську чи світову культуру й науку, були прихильними до України, боролися з тоталітарними режимами чи зазнали від них переслідування (наприклад, *Гоголь, Менделєєв, Рєпін, Станіславський, Струве, Ціолковський, Чайковський, Чехов, Щепкін*).

До виключень можуть належати військові діячі, діяльність яких мала важливе локальне значення для регіону, проте які не належать до російського та радянського героїчного пантеону (*Інзов, Тучков*).

Класифікація назв об'єктів топоніміки для перейменування

- Назви на честь **російських імперських та радянських воєнних діячів** (*Глазунова, Кутузова, Нахімова, Платова, Суворова, Тимошенка, Толбухіна, Ушакова* та ін.), **символів радянської воєнної пропаганди** (*Гастелло, Громової, Космодем'янської, Кошового, Матросова, Чайкіної* та ін.) та осіб, які входили до **радянського героїчного пантеону** (*Невського, Пугачова, Разіна* та ін.) – **26 назв.**

Класифікація назв об'єктів топоніміки для перейменування

- Назви, пов'язані з **географічними об'єктами**, що були місцями російської бойової слави й символами радянської воєнної пропаганди (*Березине, Бородіно, Краснодарська та ін.*), іншими російськими й радянськими географічними об'єктами (*Московська та ін.*) та **військовими формуваннями** (*Апшеронський, Перекопської дивізії, Фанагорійська та ін.*), а також назви на честь **ключових свят радянського календаря** (*Першотравнева, 8 березня, 9 січня, 26 серпня та ін.*) – **6 назв**.

Класифікація назв об'єктів топоніміки для перейменування

- Назви на честь російських (імперських і радянських) культурних та наукових діячів (*Белінського, Гагаріна, Гайдара, Горького, Достоевського, Крилова, Курчатова, Ломоносова, Мічуріна, Некрасова, Пушкіна, Толстого, Форш, Шишкіна* та ін.) – 38 назв.

Класифікація назв об'єктів топоніміки для перейменування

- Назви на честь мешканців регіону, які пов'язані з радянським комуністичним підпіллям та брали участь в антирумунському спротиві, проте не пов'язані з українським національним рухом (*Бабака, Бурлаченко, Кольцова, Сергієнка, Чернова* та ін.) – 5 назв.
- Назви на честь мешканців регіону, які загинули в агресивних воєнних кампаніях СРСР (зокрема, проти Афганістану) – після узгодження з громадськістю.

Варіанти для назв населених пунктів (міст, селищ, сіл)

- **Повернення історичних назв** за умови відсутності їх зв'язку з російською імперською історико-культурною спадщиною є найбільш прийнятним.
- У випадку відсутності відповідних історичних назв пропонуємо обирати назву, яка б:
  - вказувала на географічний об'єкт, з яким пов'язаний населений пункт;
  - підкреслювала етнокультурну специфіку та традиційно-побутовий колорит населеного пункту;
  - увічнювала пам'ять про видатних діячів, уродженців населеного пункту чи регіону, які зробили вагомий внесок в історико-культурний розвиток України чи іншої держави, крім держави-агресора.

Принципи перейменування вулиць і провулків

- **Принцип пріоритетності.** У топонімічному просторі міст і сіл головним магістральним вулицям варто надавати назви на честь відомих діячів, що зіграли ключову роль в розвитку України та краю. Вулиці на честь новітніх українських героїв, зокрема загиблих у війні проти Російської Федерації (особливо уродженців цих населених пунктів), мають займати одне з центральних положень у межах місцевості.

Принципи перейменування вулиць і провулків

- **Принцип збереження історичної пам'яті.** Враховуючи необхідність повернення історичної пам'яті про полікультурний характер регіону, доцільно надавати назви, які б маркували різні етапи історичного розвитку населеного пункту в контексті української та європейської історії й представляли різні етнічні групи та їхніх представників, що проживали в регіоні. При цьому надання нейтральних назв, що не несуть символічного значення, є небажаним.

Принципи перейменування вулиць і провулків

- **Принцип створення символічних просторів.** Варто зважати на те, що перейменування вулиць орієнтовано на молоде покоління, ідентичність яких формується. Створення різних символічних просторів («княжого», «козацького», «мистецького», «мультикультурного» тощо) мають важливий виховний ефект. Водночас хаотичне надання сусіднім вулицям назв, які можуть мати різні символічні значення, є небажаним.

Принципи перейменування вулиць і провулків

- **Принцип зв'язку з регіональною та європейською спадщиною.** Нові назви вулиць не мають виключно відображати загальноукраїнський контекст, а покликані створювати гармонійний зв'язок між національною й регіональною історико-культурною спадщиною. Також враховуючи причетність України та регіону до європейської цивілізації, включення до символічного простору назв на честь європейських відомих діячів і географічних об'єктів є бажаним.

Принципи перейменування вулиць і провулків

- ***Принцип врахування гендерних аспектів.*** Під час формування переліку нових назв слід враховувати внесок жінок у розвиток історії та культури населеного пункту й України.

Принципи перейменування площ, парків та інших урбанонімів

- **Принцип відповідності символічному простору, які формують назви вулиць.** У випадку формування нових символічних просторів назви урбанонімів мають бути пов'язані з ними, створюючи з іншими меморіальними місцями єдиний смисловий ансамбль (наприклад, Алея Героїв України на перетині проспекту Незалежності та вулиці Героїв України).
- **Принцип увічнення пам'яті про видатних осіб та Героїв України.** Урбаноніми додатково підсилюють символічне значення, яке мають меморіальні місця (наприклад, площа захисників України).
- **Принцип зв'язку з історико-культурними традиціями громади.** Назви урбанонімів можуть відображати традиційне призначення певного міського простору (наприклад, Музичний сквер).

Принципи під час здійснення процедури перейменування

- **експертної оцінки** (проведення консультацій з експертами, зокрема істориками, філологами та мистецтвознавцями, які в достатній мірі обізнані з міською топонімікою та мають наукові й науково-популярні роботи у відповідній галузі);
- **діалогу з громадою** (збирання пропозицій від установ, громадських об'єднань і організацій, проведення громадських слухань із відкритим доступом для всіх зацікавлених сторін);
- **публічності** (інформування громади про процеси перейменування об'єктів топоніміки за допомогою ЗМІ та на офіційних сторінках в соціальних мережах);
- **відповідності вимогам сучасного українського правопису.**

Дякуємо за увагу!

pimk.idgu@gmail.com

<https://www.facebook.com/PIMK.IDGU>